

NEOKORPORATIVIZEM NA SLOVENSKEM?

Miroslav Stanojević

Raziskovalna skupina Centra za teoretično sociologijo Inštituta za družbene vede Fakultete za družbene vede se je v obdobju 1993-1994 v okviru širšega projekta Spremljanje in modeliranje modernizacijskih procesov slovenske družbe ukvarjala s posebnim vprašanjem tipov regulacij družbenih sistemov, ki bi v terminih učinkovitega avtocentrično-neperifernega družbenega razvoja najbolj ustrezali tranzicijski naravi majhnega sistema, kakršen je slovenski.

Majhne države imajo več možnosti za sprejemanje odločitev na konsenzualni podlagi, saj imajo na voljo "večjo komunikacijsko gostoto in večjo interaktivno povezanostjo" kot velike države. Zaradi tega majhne države pogosto prakticirajo konsocialno demokracijo in demokratični korporativizem (glej članek F. Adama ter njegovo sklicevanje na Geserja). Tovrstne načelne ugotovitve kažejo, da bi bil neokorporativizem lahko tip družbene regulacije, ki bi ugodno vplival na stabilnost političnega sistema in avtocentrično-neperiferni tip razvoja Slovenije.

Dejanske regulativne prakse v Sloveniji se za zdaj odmikajo od neokorporativnega obrazca. Navkljub številnim institucionalnim aranžmajem, ki so formalno neokorporativne narave, Slovenije nikakor ne moremo uvrščati v skupino (tranzicijskih) držav, ki jih označujejo neokorporativne regulacije. V primeru Slovenije preprosto ne moremo govoriti o nekakšni sistematični ter insitucionalno urejeni udeležbi velikih interesnih organizacij dela (sindikato) ter kapitala (združenj delodajalcev) v oblikovanju in izvajanju vladnih gospodarskih in socialnih politik.

Nestrukturiranost akterjev industrijskih odnosov je splošna značilnost vseh tranzicijskih družb. Tovrstna pomanjkljivost zagotovo ni ugodna predpostavka neokorporativizma. Ker pa primer Češke (glej članek M. Orensteina) kaže, da je oblikovanje dokaj učinkovitih neokorporativnih aranžmajev tudi v tovrstnih neugodnih okoliščinah možno, se je raziskovalna pozornost skupine osredotočila na dejavnik, ki je v slovenskem primeru v očitnem neskladju z logiko neokorporativnih tripartitnih aranžmajev. Ta dejavnik so slovenski sindikati. Interesno organiziranje dela v Sloveniji je že visoko strukturirano, logika te strukturiranosti pa nasprotuje logiki neokorporativizma. Ključna značilnost slovenskega sindikalnega prizorišča je namreč politično inspirirani sindikalni pluralizem.

Raziskovalna skupina Centra za teoretično sociologijo si je zaradi tega skušala zagotoviti natančnejši vpogled v "logiko interesnih strukturacij", ki jo generirajo slovenski sindikati. Ob koncu 1993 in začetku 1994 smo opravili vrsto intervjujev s predstavniki vseh potencialnih "socialnih partnerjev", težišče našega interesa pa je bilo na širih krovnih organizacijah slovenskih sindikatov. Podatki, zbrani s temi intervjuji, so podlaga analiz večine prispevkov nosilnega bloka tokratne številke Družboslovnih razprav.

Implicitno vprašanje pričujočih analiz je vprašanje "stroškov" instaliranja neokorporativizma na Slovenskem. Ali bodo učinki "izbojevanih" neokorporativnih regulacij odtehtali vložke v te regu-

lacije? Drugo, predhodno vprašanje se nanaša na obstoječe regulacije: če na Slovenskem neokorporativizma še nimamo, kakšna je potem narava regulacij, ki pri nas že delujejo? Slovenija ima stopnjo brezposelnosti, ki je primerljiva z najvišjimi stopnjami brezposelnosti v razvitih zahodnoevropskih državah. Visoka stopnja brezposelnosti ni ravno značilnost, ki bi jo lahko umestili v kontekst klasičnih neokorporativnih regulacij. Visoka stopnja brezposelnosti je prej posledica in tudi pogoj nekega drugega, neokorporativnega alternativnega tipa družbenih regulacij. Ali je Slovenija točka postsocializma, v katero se je, navkljub tripartitni zagnanosti socialnih partnerjev in že dokaj sofisticirani diskusiji o neokorporativizmu, naselil neoliberalizem? Kaj pomeni tovrstni dvom s stališča snovanja avtocentrično-neperiferne koncepcije razvoja Slovenije?

Prispevki tega tematskega bloka so razdeljeni v tri skupine.

Prva skupina člankov analizira naravo vpetosti slovenskih sindikatov v politiko. Prvi članek iz te skupine *Demokratski korporativizem v luči razvojne strategije majhnih držav* avtorja F. Adama je bolj konceptualne narave. F. Adam demokratski korporativizem (neokorporativizem) uvršča med ključne pogoje oblikovanja razvojnih koalicij ter konsenzualnega formuliranja in učinkovitega izvajanja avtocentričnih neperifernih razvojnih strategij majhnih držav.

Avtorica prispevka *Sindikati v procesu oblikovanja politik* D. Fink-Hafner tematizira vlogo sindikatov v oblikovanju politik v terminih koncepta policy mrež. Ugotavlja, da se sindikati pri nas uveljavljajo kot akterji oblikovanja nekaterih politik (predvsem politike zaposlovanja in socialne politike) prek lobiranja poslancev in prek interesnega koaliranja s strankami, vzporedno pa "si prizadevajo uveljaviti neokorporativistične institucionalne in normativne rešitve". Koaliranje s strankami je močno zaznamovano s politično-ideološkimi cepitvami med staro in novo socialdemokracijo ter med starimi in novimi sindikati. Avtorica razume sodelovanje sindikatov v oblikovanju in uresničevanju politik tudi kot indikator odprtosti politične elite do razvoja konzultativne politične kulture ter splošne stopnje vključenosti civilne družbe v politiko.

U. Vehovar v tekstu *Socialdemokracija, sindikati, korporativizem?* ugotavlja, da na Slovenskem ni močne in enotne socialdemokratske stranke. Potencialna socialdemokracija je ostro ideološko razdeljena na socialdemokraciji liberalnega in konservativnega tabora slovenske politike. Tudi sindikalno gibanje je neenotno. Vzrok te neenotnosti vidi avtor v politizaciji razmerij med dominantnima konfederacijama sindikatov. Avtor ocenjuje, da na Slovenskem ni možnosti za vzpostavitev srednje močnega ali močnega neokorporativizma avstrijskega ali nordijskega tipa, saj je ta utemeljen na povezavi močne socialdemokracije in enotnega sindikalnega gibanja.

V članku *Politične orientacije slovenskih sindikatov* G. Tomc ugotavlja, da so v trenutnih slovenskih razmerah Neodvisni (novi) sindikati naravnani participativno do vlade in konfrontacijsko do managerske elite, Svobodni (stari) pa so konfrontacijski do vlade in bolj participativno naravnani do managerske elite. Produktivnejša drža sindikatov implicira vzpostavitev distance tako do vlade kot do gospodarske elite ter izdelavo skupne strategije sindikalnega delovanja, ki bi se osredotočila na privatizacijo, kolektivna pogajanja in socialni pakt.

Znotraj druge, bolj heterogene skupine prispevkov se prvi trije članki ukvarjajo z oceno vpliva obstoječih neokorporativnih institucionalnih aranžmajev na regulacijo industrijskih odnosov v Sloveniji. M. Stanojevič v članku *Neokorporativizem in sindikalni pluralizem* tematizira učinke kombiniranja neokorporativnih institucionalnih aranžmajev in spolitiziranega sindikalnega pluralizma. Po njegovi oceni ima ta kombinacija močne neoliberalne učinke. Verjetni rezultat celotnega procesa bo sistem, ki ga bodo označevale tako neoliberalne kot šibke neokorporativne regulacije.

V prispevku D. Mesner Andolšek *Sindikati in management (delodajalci) - Waffengleichheit?* je v ospredju analize institucionalizacija industrijskih konfliktov, ki naj bi v primeru Slovenije spodbujala neokorporativne strukturacije. Na podlagi primerjave pravnih ureditev kolektivnih delovnih sporov v nekaterih evropskih družbah ugotavlja, da so v neokorporativnih političnih ureditvah konflikti zakonsko bolj omejeni kot v sistemih, v katerih prevladujejo decentralizirani industrijski odnosi. Konture sedanjega slovenskega sindikalnega prizorišča so bolj v sozvočju z decentraliziranim sistemom urejanja industrijskih odnosov. Takemu razvoju ustreza tudi šibka institucionalizacija sistema urejanja odprtih konfliktov.

A. Kanjuo Mrčela v članku *Sindikati in privatizacija* ocenjuje, da so možnosti za oblikovanje neokorporativizma kot dominantne in uspešne oblike regulacije interesov dela in kapitala na Slovenskem majhne. Na prihodnjo vlogo sindikatov bo močno vplivalo njihovo stališče do lastništva zaposlenih, ki se je v dosedanjem procesu privatizacije pokazal kot najizrazitejša tendenca.

Teksta *Javnomenjske podobe sindikatov* soavtorjev M. Stanojeviča in M. Omerzu ter *Analiza poročanja javnih medijev o sindikatih* D. Podobnik razkrivata dokaj nejasno sliko socialnega sporazumevanja, ki ga javnosti posredujejo javni mediji ter, v izrazitem nasprotju s to sliko, presenetljivo jasno nagnjenost javnega mnenja k neokorporativnim rešitvam. Javno mnenje namreč nedvoumno podpira neokorporativno vključevanje sindikatov v oblikovanje in izvajanje vladnih ekonomskih in socialnih politik.

Članek S. Dragoša *Razvoj sindikalnih gibanj na Slovenskem pred drugo svetovno vojno* odpira zgodovinsko razsežnost analiz neokorporativizma na Slovenskem. Med obema vojnama so bila sindikalna gibanja na Slovenskem dokaj močna, njihova značilnost pa sta bili akcijska razcepjenost ter medsebojna idejna konkurenčnost. Podobnost z najnovejšimi strukturacijami slovenskega sindikalnega prizorišča sugerira hipotezo o presenetljivem ohranjanju politično-pluralističnih obrazcev sindikalnega organiziranja. Zdi se, kot da bi jih polstoletna diskontinuiteta le zamrznila.

Tretja skupina prispevkov odpira vsaj delni vpogled v mednarodno okolje. T. Kuzmanič v prispevku *Evropskemu sindikalnemu trenutku naproti* izpelje oceno, da smo "morda... ponovno pred vrati novega... obdobja spopadanja in konfrontiranja med svetovi delodajalcev in delojemalcev". Sklepni tekst bloka *Češki tripartitni svet in njegov prispevek k socialnemu miru* M. Orensteina je za Slovenijo primerjalno izjemno zanimiv, saj opisuje neko postsocialistično neokorporativno izkušnjo iz Sloveniji blizkega srednjeevropskega okolja.